

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ & Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

Διδαγμένο κείμενο

- A1. α. 1)** Η αντωνυμία «οἷς» αναφέρεται στις λέξεις «πάθη» και «πράξεις», οι οποίες προηγούνται. Στην αρετή, που σχετίζεται με τα συναισθήματα και τις πράξεις, η υπερβολή και η έλλειψη είναι ακρότητες που καταδικάζονται, ενώ η μεσότητα επαινείται. Επομένως, η αρετή είναι είδος μεσότητας και έχει στόχο της το μέσο.
- 2)** Οι φράσεις «τῆς μὲν», «τῆς δὲ» αναφέρονται στη λέξη «κακιῶν». Η μεσότητα βρίσκεται ανάμεσα σε δύο κακίες, από τις οποίες η μια βρίσκεται στην πλευρά της υπερβολής και η άλλη στην πλευρά της έλλειψης. Αυτές τις κακίες τις συναντάμε στα συναισθήματα και στις πράξεις, ενώ η αρετή βρίσκει κι επιλέγει τη μεσότητα.
- β. 1)** Σωστό / «ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἁμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις»
- 2)** Σωστό / «στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου»
- 3)** Σωστό / «Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ»
- B1.** Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη οι ηθικές αρετές σχετίζονται με τα συναισθήματα και τις πράξεις, γιατί σ' αυτά υπάρχει η υπερβολή, η έλλειψη και το μέσο. Αυτή η θέση αποδεικνύει επαγωγικά, δίνοντας ενδεικτικά παραδείγματα συναισθημάτων, ευχάριστων και δυσάρεστων (φόβος, θάρρος, επιθυμία, οργή, ευσπλαχνία), τονίζοντας ότι σε αυτά υπάρχει η υπερβολή και η έλλειψη, καθώς μπορούμε να τα βιώσουμε είτε σε μεγαλύτερο βαθμό («μᾶλλον») είτε σε μικρότερο («ἥττον»).
- Για να επιτευχθεί και να διατηρηθεί στα συναισθήματα και στις πράξεις μας η μεσότητα, πράγμα που είναι και το «ἄριστον», πρέπει να τηρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, που παρουσιάζονται στο απόσπασμα «τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὥς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς» με πολυσύνδετο σχῆμα για να δοθεί

έμφαση. Πρόκειται για δεοντολογικούς κανόνες, καθώς επαναλαμβάνεται ή εννοείται συνεχώς το ρήμα «δεῖ», και μας κατευθύνουν προς την ηθικά ορθή πράξη. Η χρονική στιγμή κατά την οποία πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα («ὅτε δεῖ»), οι συνθήκες σε σχέση με τις οποίες πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα («ἐφ' οἷς»), οι άνθρωποι σε σχέση με τους οποίους πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα («πρὸς οὓς»), η αιτία για την οποία πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα («οὗ ἕνεκα») και ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να εκδηλώνουμε ένα συναίσθημα («ὡς δεῖ») αποτελούν τα κριτήρια για την επίτευξη της μεσότητας, η εφαρμογή των οποίων απαιτεί μόχθο και επίμονη προσπάθεια.

- B2.** Ο Αριστοτέλης αναπτύσσει ένα συλλογισμό, σύμφωνα με τον οποίο η υπερβολή και η έλλειψη σχετίζονται με το λάθος, την κακία και τους κακούς, ενώ το μέσον με το ορθό, την αρετή και τους καλούς. Έτσι λοιπόν διαπιστώνει ότι η υπερβολή και η έλλειψη βρίσκονται σε άπειρα σημεία και γι' αυτό μπορούμε να αποτύχουμε στον στόχο μας με πολλούς τρόπους («πολλαχῶς, παντοδαπῶς») και εύκολα («ῥάδιον»), ενώ το μέσον βρίσκεται σε ένα μόνο σημείο και γι' αυτό μπορούμε να επιτύχουμε τον στόχο μας με ένα τρόπο («μοναχῶς, ἀπλῶς») και δύσκολα («χαλεπόν»).

Ο φιλόσοφος για να ενισχύσει αυτή την άποψη του επικαλείται τη διδασκαλία των Πυθαγορείων σχετικά με τη θεωρία των εναντίων, σύμφωνα με την οποία οι αρχές των όντων είναι δέκα ζεύγη αντιθετικών δυνάμεων. Στον κόσμο, δηλαδή, υπάρχει αρμονία όχι μόνο ανάμεσα στα όμοια, αλλά και ανάμεσα στα αντίθετα. Αυτές οι αντιθετικές δυνάμεις αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοκαθορίζονται. Σύμφωνα επίσης με τους Πυθαγόρειους το αγαθόν συνάπτεται με το πέρασ και το κακό με το άπειρον. Έτσι ο Αριστοτέλης συμπεραίνει ότι το αγαθόν, δηλαδή οι καλές πράξεις, έχουν καθορισμένα όρια, είναι σύμμετρες και τέλειες, γιατί αυτό που έχει πέρασ θεωρείται τελειότερο από το άπειρο και άμορφο.

- B3.** $1 \rightarrow \alpha,$ $2 \rightarrow \beta,$ $3 \rightarrow \gamma,$ $4 \rightarrow \gamma,$ $5 \rightarrow \alpha.$
- B4. α.** $1 \rightarrow \beta,$ $2 \rightarrow \alpha,$ $3 \rightarrow \alpha,$ $4 \rightarrow \beta,$ $5 \rightarrow \alpha.$
- β.** 1) Λόγω ελλειπούς χρηματοδότησης τα μέσα μαζικής μεταφοράς στη χώρα αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα βλαβών.
- 2) Οι διοικητικές πράξεις του κάθε υπουργείου ελέγχονται από το κοινοβούλιο.
- 3) Τα λόγια του ήταν στοχαστικά, φανερώνοντας τη βαθιά σκέψη και τον προβληματισμό του.
- 4) Τα άπειρο της ηλικίας του τον οδηγεί σε λανθασμένες αποφάσεις.
- 5) Τα παιδιά συνήθως παραμένουν φρόνιμα όταν οι γονείς τους τα εξαγοράζουν με ένα παιχνίδι.
- B5.** Στη φιλοσοφική σκέψη του Αριστοτέλη και του Μάρκου Αυρήλιου ο καθορισμός του μέτρου για την κατάκτηση της αρετής βρίσκεται στο επίκεντρο.
- α.** Για τον στωικό φιλόσοφο το μέτρο είναι κάτι που αφορά όλα τα έμβια όντα και η επίτευξή του σχετίζεται με το έργο που πρέπει να επιτελέσει κάθε ον, ώστε να μην διαταραχθεί η ισορροπία στη φύση, με την προϋπόθεση όμως αυτό το έργο να είναι σύμφυτο με το κάθε ον. Ο καθορισμός του μέτρου αφορά την προσωπική ενέργεια του καθενός και συνυφαίνεται με τον παράγοντα της ευχαρίστησης χωρίς όμως να τίθεται εκτός των ορίων που έχουν καθοριστεί από τη φύση.
- β.** Αντίστοιχη αντίληψη διατυπώνει και ο Αριστοτέλης ταυτίζοντας την αρετή με τη μεσότητα. Η αρετή αποτελεί ένα μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα, βασίζεται στην ελεύθερη επιλογή του ανθρώπου, βρίσκεται στη μεσότητα που προσδιορίζεται με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια και καθορίζεται από τη λογική και μάλιστα αυτή φρόνιμου ανθρώπου. Και για τους δύο φιλοσόφους το μέτρο στις πράξεις και στα συναισθήματά μας είναι το μέσο που θα μας οδηγήσει στην ενάρετη ζωή.

Αδίδακτο κείμενο

- Γ1.** Επομένως, έχουμε δίκαια την αξίωση, Λακεδαιμόνιοι, εξαιτίας εκείνης της γενναιότητάς μας και της ορθής απόφασής μας να μην μας φθονούν τόσο πολύ οι Έλληνες για την εξουσία την οποία αποκτήσαμε; Γιατί αυτή την αποκτήσαμε χωρίς να ασκήσουμε βία, αλλά όταν εσείς δεν θελήσατε να επιμείνετε στον αγώνα εναντίον των βαρβάρων που είχαν μείνει και όταν οι σύμμαχοι μας προσέγγισαν και μας ζήτησαν να γίνουμε αρχηγοί τους.
- Γ2.** Οι Αθηναίοι υποστηρίζουν ότι δικαιωματικά ανέλαβαν την ηγεμονία της Αθηναϊκής Συμμαχίας. Συγκεκριμένα, οι ίδιοι αναδείχθηκαν ως οι επικεφαλής χωρίς την άσκηση βίας, αλλά εξαιτίας της γενναιότητάς τους, καθώς μετά την απόφαση των Λακεδαιμονίων να αποχωρήσουν από τον αγώνα κατά των βαρβάρων, οι Αθηναίοι αποδέχτηκαν το αίτημα των συμμάχων τους να αναλάβουν την ηγεμονική θέση. Ασκώντας, λοιπόν, την αρχηγία αυτή, ανέπτυξαν την ηγεμονία τους στην αρχή από φόβο, έπειτα για την τιμή και αργότερα για το συμφέρον τους.
- Γ3. α.** προαγαγεῖν → προάγαγε
εἶναι → ἴσθι
κινδυνεύειν → κινδύνευε
- β.** Καί γάρ ἂν ἡ ἀπόστασις πρὸς σέ/σε ἐγίγνετο.
- Γ4. α.** Ἀθηναῖοι ἠπόρουν εἰ ἄρ' ἄξιοι εἶησαν/εἶεν ἐπιφθόνως διακεῖσθαι.
- β.** ➤ αὐτήν → αντικείμενο στο ρήμα «ἐλάβομεν».
➤ παραμεῖναι → τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στη μετοχή «οὐκ ἐθελησάντων».
➤ ἡμῖν → αντικείμενο στη μετοχή «προσελθόντων».
➤ καταστήναι → τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στη μετοχή «δεηθέντων».